

Ekshibicionizem (kot perverzija) in pravo

Anja Logonder¹

Moje vznemirjenje je tako naraslo, da sem na najbolj nenavadne načine netil poželenje, čeprav ga nisem mogel zadovoljiti. Iskal sem mračnih drevoredov, skritih kotičkov, kjer sem se mogel od daleč izpostavljati osebam drugega spola v takšnem položaju, v kakršnem bi bil rad pri njih. To, kar so videle, ni bilo prav nič nespodobno, kaj takega mi niti na um ni prišlo; zato pa je bilo smešno. Bedasto veselje, ki sem ga imel, da sem se tako razkazoval pred njihovimi očmi, se ne da popisati. Od tod je bil en sam korak, da bi bile opazile, česa si tako želim, in nič ne dvomim, da bi mi bila katera bolj odločna mimogrede nudila zabavo, če bi se bil upal počakati nanjo.

Jean Jacques Rousseau, *Izpovedi*²

Ekshibicionist išče spolno zadovoljitev brez spolnega odnosa. A vendar je zanj občinstvo bistveno. Razgali se pred osebo, ki ne išče erotične izkušnje - za njeno dovoljenje ne vpraša in njene privolitve nima. Na vprašanje, zakaj tako deluje oziroma kaj ga k temu vodi in kakšen odziv gledalca si želi, odgovarjajo avtorji, kot so Sigmund Freud, Jacques Lacan in Jacques-Alain Miller. V članku je zastavljeno vprašanje, ali so med ekshibicionisti le moški, zakaj ekshibicionist dejanje razgaljenja verjetno ponovi - lahko prav na mestu, kjer je brez težav prijet in zakaj navadno ne pride v analizo (oziroma, zakaj, če pride, ne ostane). Zaključim z obravnavo pravnih posledic delovanja ekshibicionista in se dotaknem vprašanj, ki se nanje navezujejo. S svojimi dejanji pa ekshibicionist prihaja v »navzkrižje« tudi z zakonom. Pravne ureditve različno obravnavajo dejanje razgaljenja. Tisti, ki razkazuje spolni organ, se pri nas kaznuje za prekršek³ ali, če gre za namerno razkazovanje spolnih organov osebi, ki še ni stara 15 let, za kaznivo dejanje po četrtem odstavku 183. člena Kazenskega zakonika.⁴ Po nemškem kazenskem zakonu se ekshibicionistično dejanje kaznuje z zaporno kaznijo največ enega leta ali z denarno kaznijo, v Franciji pa je za spolno razkazovanje na kraju, ki je dostopen pogledom javnosti, zagrožena kazen leto zopora in denarna kazen 15.000 evrov⁵. V Združenih državah se dejanje obravnava bodisi kot nespodobno razkazovanje ali kot spolni napad.

Ključne besede: ekshibicionizem, perverzija, spolne deviacije, psihoanaliza, pravo

UDK: 176

Uvod

Pozornost medicinskih sester je zbudil 27-letni moški, ki je v zdravstvenem domu vztrajal v debelem plašču. Naslednji teden je ponovno prišel, ponovno v plašču in izkazalo se je, da pod njim ni nosil ničesar. Deklicam, ki so pri šolskem dispanzerju čakale na zdravniški pregled, se je pričel razkazovati, pri čemer se je pred eno od njih, staro 11 let, tudi zadovoljeval.

Pobegniti mu je uspelo, še preden so prispeli policisti. A naslednji dan se je skozi glavni vhod zdravstvenega doma vrnil. Ker so njegov osebni opis tu že poznali, so ga v stranišču, kamor se je zatekel, policisti brez težav prijeli.⁶ Takšen opis konkretnega dejanja razgaljenja je objavil eden od slovenskih časopisov. Ob tem se sprašujemo predvsem, zakaj do takšnega dejanja pride - predvsem kdo spolni ud razkazuje, zakaj, kdaj in kje to stori ter zakaj ostaja ali se ponovno vrača na kraj, kjer je lahko prijet.

Ekshibicionizem je v nekaterih afriških in azijskih državah skoraj nepoznan⁷, nasprotno pa v Ameriki in Evropi

¹ Anja Logonder, univ. dipl. pravnica.

² Rousseau J. J., *Izpovedi*: Prvi zvezek. Slovenska matica, Ljubljana, 1955, str. 130.

³ Zakon o varstvu javnega reda in miru (Uradni list RS, št. 70/06) kot prekršek zoper javni red in mir v 7. členu določa tudi nedostojno vedenje. Po tretjem odstavku tega člena se tako z globoko kaznuje tisti, ki na javnem kraju razkazuje spolne organe in s tem koga moti, povzroči vznemirjenje ali zgražanje ljudi.

⁴ Glej komentar k 183. členu, tretji odstavek 7. opombe v Deisinger M., *Kazenski zakonik s komentarjem, Posebni del*. GV Založba, Ljubljana 2002, str. 258.

⁵ Kazenski zakonik, člen 222-232. Tako Predlog zakona o varstvu javnega reda in miru (EVA 2004-1711-0018) - redni postopek - predlog za obravnavo. Dostopno preko <http://www.dz-rs.si>.

⁶ Razkazoval se je deklicam. Slovenske novice, 03.12.2005.

⁷ Graham Rooth pojasnjuje, da veliko zadovoljstva v razgaljanjem genitalij izhaja iz čustvene vključenosti žrtve, ki je lahko prestrašena, šokirana, radovedna ali razburjena. In ker je javno razkazovanje genitalij v zahodni družbi tabu in običajno povzroči neke

predstavlja eno najpogostejših parafilij⁸. V Sloveniji veljavni 10. reviziji Mednarodne klasifikacije bolezni (MKB-10) spada (s šifro F65.2) med zbirko diagnoz, ki so poimenovane kot Motnje spolne preference (F65) - opredeljuje ga ponavljajoča se ali vztrajna težnja razgaljati genitalije pred tujci (navadno nasprotnega spola) ali ljudmi na javnih prostorih, brez kakega vabljenja z namenom tesnejšega kontakta, pri čemer se ponavadi - vendar ne vselej - »opaža spolno vznburjenje v času razgaljenja in dejanju navadno sledi masturbacija«⁹.

Pri posamezniku se ekshibicionistično vedenje začne v adolescenci ali zgodnji dobi odraslosti, po štiridesetem letu pa začne upadati, vendar so spolne fantazije še lahko žive. Po tej starosti je redkejša.¹⁰ Ekshibicionisti pogosto prežijo na žrtve v avtu, na oknu, ob osamljeni poti, v gozdu, parku ali ob cesti, najpogosteje v toplih mesecih in podnevi. Najraje izberejo neznan osebo in večinoma si želijo razgaliti vsakič pred drugo.¹¹ Približno 80% ekshibicionistov naj bi razgalilo le spolni ud, približno 15% jih kaže golo celotno telo,¹² nekateri posamezniki pa razkrijejo le golo zadnjico (vendar ti, po definiciji MKB-10, med ekshibicioniste več ne sodijo).

Preden se razgali, ekshibicionist občuti nemir, nedoločljivo vznemirjenje ali nervozo. V nekaterih primerih ima lahko posameznik tudi spolno vznburjajoče fantazije, da se bo opazovalec spolno vznburil. Dejanju razgaljenja sprva sledi občutek velikega olajšanja napetosti in nato močan občutek sramu.¹³

Dorothy: Ne, mislim, če ni naredil česa opolzkega...

Jimmy: Ne, to pa ne! Da bi ga ti videla, ko se je spravljal spat, ej, za crknit! Slači se, zлага obleko na omarico, poravnaj robove, polika z dlanmi - ko v jebeni vojski! V trenutku, ko hoče sleč gate, kar naenkrat obstane ko usran golob, pogleda slike, jih

vrste fobično reakcijo, naj bi družbe, kjer genitalije niso tako strogo skrite in so obravnavane z manj »ceremonije«, manj prispevale k ekshibicionističnim impulzom moških.

Tako Rooth G., Exhibitionism Outside Europe and America. Archives of Sexual Behavior, Vol. 2, No. 4, 1973, str. 360.

⁸ Glej Štirn M., Oris osebnostnih značilnosti storilcev spolnih deliktov. Magistrsko delo, Filozofska fakulteta - Oddelek za psihologijo, Univerza v Ljubljani, 2002, str. 9.

⁹ Mednarodna klasifikacija bolezni in sorodnih znanstvenih problemov za statistične namene: Deseta revizija. Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Ljubljana, 1995, str. 366.

¹⁰ Glej Skupina avtorjev, The Value of Self-reports in the Study of Voyeurism and Exhibitionism. Annals of Sex Research, No. 1, 1988, str. 252.

¹¹ Glej Skupina avtorjev, The Value of Self-reports in the Study of Voyeurism and Exhibitionism. Annals of Sex Research, 1988, 1, str. 258.

¹² Tako MacDonald J. M., Indecent Exposure. Charles C. Thomas, Springfield, Illinois, 1973.

¹³ Glej Riley M. R., Exhibitionism: A Psycho-Legal Perspective. San Diego Law Review, August 1979, Vol. 16, No. 5, str. 857.

zloži, položi na tla, povezne čez vrhno sliko blazino, da ga kokre ne bi slika vidla nazga. Šele pol potegne dol gate in rukne nase pižamo. On je kokr sramežljiv, ej! Cel življenje prašiča kaže, pred sliko je pa kokr vraževeren, ali kaj. (...)»¹⁴

Ekshibicionist velja za plaho, občutljivo osebo, ki se boji besednega izražanja in neprestano nadzoruje svoje potlačene misli in občutke.¹⁵ V splošnem ni agresiven in njegov življenjski stil ne nenavaden. V družbi je negotov, ima nizko stopnjo tolerance do dogodkov, ki sprožajo frustracije, in težave zaradi nesposobnosti izražanja jeze.

Z ekshibicionizmom imamo po Sigmundu Freudu opraviti pri osebah, pri katerih so infantilni vzgibi prerasli v simptom. Oko pri njem ustreza erogeni coni.¹⁶ Freud izpostavlja, da je nagnjenost k samorazkazovanju mogoče opaziti že pri majhnih otrocih.¹⁷ »Majhen otrok je predvsem brez sramu in kaže v zgodnjih letih dvoumno zadovoljstvo ob razgaljanju svojega telesa s posebnim poudarkom na spolovilih,«¹⁸ piše Freud in na drugem mestu dodaja: »...v tem delu sveta je komajda mogoče iti skoz kakšno vas, ne da bi srečali dve- ali triletne otroka, ki pred potnikom, nemara v znak spoštovanja, dvigne srajčko.«¹⁹ Freud izpostavlja, da razgaljenost na številne otroke še v poznejših letih deluje omamno, namesto da bi se je sramovali: »Smejijo se, skacejo okoli, se trepljajo po telesu, mati ali kdo drug, ki je pri njih, pa jim očitajoče pravi: »Fej, sramota! Ne smeš tega početi!«²⁰

Ekshibicionizem kot perverzija v psihoanalizi

Jacques-Alain Miller ima perverzneža za polno razvitega subjekta. Perverzijo razlaga kot inovacijo, kot iznajdbo načinov

¹⁴ Traven O. J., Ekshibicionist. Gledališki list SNG, Drama, 2001/02, Ljubljana, str. 28.

Drama Ekshibicionist je drama o Fredu Millerju, uspešnem borznem posredniku, ki se, ker svoj spolni ud razkazuje deklicam v parku, že tretjič znajde v zaporu. Tu se sreča s psihiatrinjo Evo Stempowsko, socialno delavko Dorothy Jackson in paznikom Jimmyjem Pollackom.

¹⁵ Glej Bastani J. B., Treatment of Male Genital Exhibitionism. Comprehensive Psychiatry, Vol. 17, No. 6 1976, str. 770.

¹⁶ Freud S., Tri razprave o teoriji seksualnosti. ŠKUC, Filozofska fakulteta, Ljubljana, 1995, str. 49.

¹⁷ Po Freudu so otroci naravno polimorfno perverzni. Glej Miller J.-A., O perverziji. Razpol - Glasilo Freudovskega polja 10, 1997, str. 15.

¹⁸ Freud S., Tri razprave o teoriji seksualnosti. ŠKUC, Filozofska fakulteta, Ljubljana, 1995, str. 71.

¹⁹ Freud S., Interpretacija sanj. Studia humanitatis, Ljubljana, 2000, str. 237.

²⁰ Freud S., Interpretacija sanj. Studia humanitatis, Ljubljana, 2000, str. 237.

razmerij do nasprotnega spola.²¹ »Perverzijo lahko dojamemo kot tisto, kar pokriva vse težave v spolnih razmerjih, vse težave, ki jih ima nekdo v razmerju do drugega spola, dejansko pa vseh takšnih težav ne imenujemo perverzne,«^{22,23} piše Miller. Sigmund Freud pa poudarja, da nekdo ne postane perverzen, ampak to ostane; seksualna perverzija in ne seksualna »normalnost« je namreč tista, ki je človeški naravi dana. Meni, da pri nobenem zdravem človeku ne bi smel manjkati dodatek, ki ga je mogoče imenovati perverznega; zaradi izredne razširjenosti bi bilo zato treba domnevati, da tudi zasnova perverzije ne bi smela biti nikakršna posebnost, temveč del konstitucije, ki velja za normalno.²⁴ »Gre za prirejene, v konstituciji dane korenine seksualnega nagona, ki se v vrsti primerov razvijajo v dejanske nosilce seksualne dejavnosti (perverznost).«²⁵ Freud nadalje pojasnjuje, da so pri usmerjanju libida v normalne okvire udeležene duševne sile, kot sta sram in gnus; smer razvoja nakažejo, če se razvijajo, preden v posamezniku svojo polno moč doseže seksualni nagon. Kot take se kažejo »za historične usedline zunanjih zavor, ki jih je seksualni nagon doživel v psihogenezi človeštva.«²⁶ Za bolezensko Freud označi le tisto perverzijo, ki ne nastopa poleg normalnega cilja ali objekta. Libido pri njej vlaga velike napore v premagovanje odporov (sram, gnus, groza, bolečina) in pri tem v vseh okoliščinah normalen cilj in objekt potlači ter nadomesti. Ugodje gledanja tako po Freudovem mnenju postane perverzija²⁷, kadar nor-

malni seksualni cilj potlači, namesto da bi ga pripravilo, kar pa je izrazito prav pri ekshibicionistih. Ti, piše Freud, »če smem sklepati po več analizah, kažejo svoje genitalije, da bi za povračilno uslugo videli genitalije drugega«²⁸ - a Freud hkrati poudari, da ekshibicionizem, tako kot večina drugih perverzij, analizi razkrije nepričakovano raznolikost motivov in pomenov, pri čemer je ekshibicijska prisila močno odvisna tudi od kastracijskega kompleksa - »vedno znova poudarja integriteto lastnih (moških) genitalij in ponavlja infantilno zadovoljstvo ob odsotnosti uda pri ženskah«²⁹.

V nasprotju s Freudom večina avtorjev trenutno zaključuje, da je ekshibicionistu glavno pritegniti pozornost določene osebe, in ne videti njenih genitalij³⁰, ter da je večina njegovega užitka odvisna od žrtvine reakcije.³¹ Iz literature je razvidno, da žrtve ekshibicionist skoraj nikoli ne ogovori in se ji tudi preveč ne približa; le redko ji sledi, postane nasilen ali se je dotakne. Osebe, ki se ji razkazuje, ne želi fizično poškodovati niti ne želi imeti z njo spolnega odnosa. Če bi za spolni odnos pokazala interes, je zelo verjetno, da bi se ekshibicionist prestrašen in razburjen umaknil.³² A prav dejstvo, da njegov namen ni z ženskami spolno občevati, lahko kaže, da je zanj vsak spolni akt incest in da se mu zahteve žensk po spolnem odnosu kažejo kot incestuozne zahteve matere. Njegov strah pred spolnim odnosom je strah pred tem, da bi ga ženski užitek požrl.³³

V splošnem pojmovanju velja, da so ekshibicionisti skoraj izključno moški, da, zelo poenostavljeno, ženske razkazujejo vse razen genitalij, moški ničesar drugega kot to. Primer razgaljenja s strani ženske je v literaturi res redko opisan, omenja pa se v primeru sester Papin - po odvzemu prostosti si je ena

²¹ Miller J.-A., O perverziji. Razpol - Glasilo Freudovskega polja 10, 1997, str. 16.

²² Miller J.-A., O perverziji. Razpol - Glasilo Freudovskega polja 10, 1997, str. 12.

²³ Kot erotično obliko sovraštva in kot narcistični poskus kompenziranja izgube svoje seksualne identitete perverzijo definira Robert J. Stoller. Poudarja, da je bil posameznik kot otrok podrejen napadu na jedro svoje seksualne identitete, jedro perverzije pa je zdaj »obrnitev« travme (iz otroštva) v zmagovalje v odrasli dobi.

Stoller R., Perversion: The Erotic Form of Hatred. New York, Pantheon, 1975. Navedeno v: Manninen V., The Face of Fear: Castration and Perversion. The Scandinavian Psychoanalytic Review. Vol. 23, No. 2, 2000. Dostopno tudi preko http://www.spaf.a.se/spr/pages/back_issues/vol23_nr2/contents.html

²⁴ Freud S., Tri razprave o teoriji seksualnosti. ŠKUC, Filozofska fakulteta, Ljubljana, 1995, str. 51.

²⁵ Po Freudovem mnenju je nevroza tako rekoč negativ perverzije. Freud S., Tri razprave o teoriji seksualnosti. ŠKUC, Filozofska fakulteta, Ljubljana, 1995, str. 46, str. 51.

²⁶ Tri razprave o teoriji seksualnosti. ŠKUC, Filozofska fakulteta, Ljubljana, 1995, str. 42.

²⁷ Pod perverzije je Freud vključil anatomske prekoračitve telesnih področij, določenih za spolno združitev in zadrževanja pri vmesnih relacijah do seksualnega objekta, ki naj bi bile sicer na poti k dokončnemu cilju v normalnem primeru hitro prekoračene. Freud S., Tri razprave o teoriji seksualnosti. ŠKUC, Filozofska fakulteta, Ljubljana, 1995, str. 31.

²⁸ O tem tudi v Freud S., Introductory Lectures on Psycho-Analysis (Part III). Vintage, The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis, 2001, str. 306.

²⁹ Freud S., Tri razprave o teoriji seksualnosti. ŠKUC, Filozofska fakulteta, Ljubljana, 1995, str. 37.

³⁰ Tako so v raziskavi ugotovili tudi Kurt Freund, Robin Watson in Douglas Rienzo. Glej Skupina avtorjev, The Value of Self-reports in the Study of Voyeurism and Exhibitionism. Annals of Sex Research, Vol. 1988, No. 1, str. 257.

Če ženska ne pokaže zanimanja ali se odzove omalovažujoče, posmehljivo ali pomilovalno, se ga poloti obžalovanje, pomilovanje, strah ali bes.

Tako Požarnik H., Zdrava in motena spolnost. Cankarjeva založba, Ljubljana, 1984, str. 169.

³¹ Riley M. R., Exhibitionism: A Psycho-Legal Perspective. San Diego Law Review, August 1979, Vol. 16, No. 5, str. 858.

³² Bartol R. C., Criminal Behaviour: A psychosocial approach. Upper Saddle River, Prentice Hall, Inc., 1998.

³³ Glej Salecl R., Ideologija in nadzorovanje. Doktorska disertacija, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, 1991, str. 145.

od njiju poskusila izruvat i oči, razširila je roke, kot bi bila na križu, in se prepustila erotičnemu ekshibicionizmu.³⁴

So ekshibicionistke torej redke? Zgodnji psihoanalitiki so menili, da ženska ni skoraj nikoli perverzna, ker je takšna že po svoji fizični naravi.³⁵ Jacques-Alain Miller, ki piše, da žensko perverzijo lahko najdemo v narcizmu (v jedru lastne podobe) ali v otroku (v otroku kot objektu zadovoljitve),³⁶ ekshibicionizma kot možnosti pri ženskah ne omenja³⁷, Louise J. Kaplan, ki sicer v delu *Female Perversions* poudarja, da so ženske prav tako perverzne kot moški, pa meni, da je izraz ekshibicionizem tehnično primeren le za tiste redke ženske, ki z razgaljanjem svojih genitalij proti volji moških žrtve izražajo maščevanje za otroške deprivacije in poniževanja. Freud na drugi strani izpostavlja, da je pri ženskah nagnjenje k pasivnemu ekshibicionizmu skoraj vedno zakopano pod mogočno reaktivno funkcijo spolne čednosti, vendar ne brez »luknje«, ki jim ostaja pri oblačilih³⁸ - ob tem pa hkrati namigne na prožnost in spremenljivost obsega ekshibicionizma, ki ga je ženskam dovoljeno obdržati v skladu z različnimi običaji in okoliščinami. Obdržijo pa ga lahko tudi zato, ker je ženska golota, v nasprotju z moško, sprejeta.

Dejanje razgaljenja kot dejanje »brez dovoljenja«

Jimmy (Fredu, ekshibicionistu): Žensko je treba na fin način pripraviti do tega! Počasi! Sej ga majo rade, ne boj se, da ga nimajo! Ampak, pazi, zdaj maš ti tle en absurd, stari moj. Si bil kdaj v bazenu? Evo, tam te vsaka pogleda! Vsaka te oplazne s pogledom po kopalnikah, pa ni važen, al je stara, al je mlada, al je poročena, vsaka avtomatično ošaca, kolk te je v hlačah! Se pravi, da jih tvoj kabel še kako zanima! Vsaka bi ga rada videla

*- ampak ti ga pa ne smeš pokazati! Če ga pokažeš, je koj narobe! To je ta absurd!...*³⁹

Če sta bila sprva »oba naga, človek in njegova žena, a ju ni bilo sram«⁴⁰, so se nato obema »(odprle) oči in sta spoznala, da sta naga; zato sta si sešila smokvine liste in si naredila kri-la«⁴¹. Prav takšno zakrivanje telesa pa hkrati obdrži budnost seksualne radovednosti, ki teži k temu, da bi si seksualni objekt dopolnila z razkritjem skrivnih delov.⁴²

*Eva: Zdaj vas pa jaz vprašam: kaj vas vzburi? Ali ni pri vas tako, da potrebujete neprosto voljno udeležbo osebe ženskega spola kot pričo za svojo zadovoljitev? Je tako?*⁴³

A gon ne vprašuje za svojo pot, zato imamo s perverzijo opravka ravno takrat, ko (z izjemo mazohizma, pri katerem je privolitev drugega bistvena) se za dovoljenje ne vpraša.⁴⁴ V nadaljevanju se zato osredotočim na pomen neprivolitve pri ekshibicionizmu.

Moški spolni organ ima v erekciji po Freudu apotropijski učinek; razgaliti penis (ali kateregakoli od njegovih surogatov) pomeni - reči: »Ne bojim se te. Kljubujem ti. Jaz imam penis.«⁴⁵ Libido za gledanje in dotikanje je, kot poudarja Freud, pri vsakem v dveh oblikah, aktivni in pasivni, ženski in moški - glede na seksualni značaj pa prevlada ena ali druga. In »ko zasnova tega nagnjenja pobegne svoji običajni usodi potlačitve, se pri moških razvije v perverzijo, poznano kot ekshibicionizem.«⁴⁶ Instinkti se v procesu razvoja in v teku življenja lahko preobrnejo v svoje nasprotje in obrnejo proti subjektu samemu. Bistvo procesa je po Freudu tako sprememba objekta (aim ostaja nespremenjen). Primer prvega je v paru nasprotij »skopofilija-ekshibicionizem«, pri čemer je aktivni aim (gledati) nadomeščen s pasivnim (biti gledan); na drugi proces

³⁴ Tako zgodovinarica Elizabeth Roudinesco. Dostopno preko Shepherdson C., "Lacan, Jacques" in *The Literary Encyclopedia*. Dostopno preko <http://www.litencyc.com/php/speople.php?rec=true&UID=2587>.

Opis primera v Lacan J., *Motives of Paranoiac Crime: The Crime of the Papin Sisters*. Dostopno preko: <http://www.lacan.com/papin.htm>.

³⁵ Glej Benvenuto S., *On Perversions*. *Journal for Lacanian Studies*, Vol. 1, No. 2, 2003, str. 243-260.

³⁶ Miller J.-A., *O perverziji*. *Razpol - Glasilo Freudovskega polja* 10, 1997, str. 22.

³⁷ Tudi Hans Christoffel je izključil uporabo pojma ekshibicionist pri ženskah in pri splošnem ne-genitalnem vedenju. Glej Christoffel H., *Male Genital Exhibitionism* v Lovand, Balint (eds): *Perversion: Psychodynamics and Therapy*. New York, Random House, 1956.

³⁸ Freud S., *Jokes and Their Relation to the Unconscious*. Vintage, The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis, 2001, str. 98.

³⁹ Traven O. J., *Ekshibicionist*. *Gledališki list SNG, Drama*, 2001/02, Ljubljana, str. 30.

⁴⁰ Sveto pismo stare in nove zaveze: *Ekumenska izdaja*. Britanska biblična družba, Ljubljana, 1974, str. 12.

⁴¹ Sveto pismo stare in nove zaveze: *Ekumenska izdaja*. Britanska biblična družba, Ljubljana, 1974, str. 13.

⁴² Tako Sigmund Freud v Freud S., *Tri razprave o teoriji seksualnosti*. ŠKUC, Filozofska fakulteta, Ljubljana, 1995, str. 37.

⁴³ Traven O. J., *Ekshibicionist*. *Gledališki list SNG, Drama*, 2001/02, Ljubljana, str. 42.

⁴⁴ Tako Miller J.-A., *O perverziji*. *Razpol - Glasilo Freudovskega polja* 10, 1997, str. 18.

⁴⁵ Freud S., *Beyond the Pleasure Principle Group Psychology and Other Works*. Vintage, The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis, 2001, str. 274. (Prevod L. A.)

⁴⁶ Freud S., *On the History of the Psycho-Analytic Movement Papers on Metapsychology and Other Works*. Vintage, The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis, 2001, str. 127. (Prevod L. A.)

pa kaže tudi to, da gre pri ekshibicionizmu (tudi) za gledanje lastnega telesa. Analitično opazovanje po Freudovem mnenju namreč ne pušča dvoma, da ekshibicionist v pogledu na lastno razkazovanje uživa.⁴⁷

Skladno s Freudovim apotropijskim učinkom spolnega organa v erekciji ekshibicionistov »poglej me«, po mnenju Vese Manninena, pomeni, da ima sam orožje in sredstvo, s katerim se bo polastil te moči. Ko ga oseba gleda, pade v njegovo milost. »Sadizem je tako v voajerizmu kot v ekshibicionizmu, in ta dva sta prepletena. Sadistični falos je pot proti premagovanju svoje lastne groze pred kastracijo: s svojo grozo me prepričaj, da imam to, kar povzroča grozo, prepričaj me, da te je strah moči, ki jo imam, da te je strah mene - potem mene samega ni treba biti (strah). Če je najstrašljivejša stvar na svetu strah, ekshibicionist žrtve prisili, da ga v polnosti izkusijo in upa, da bo to pripeljalo v osvoboditev pred njim, v olajšanje - jaz sem protagonist, ne objekt, jaz sem kastrator, ne kastrirani. Tisto, česar se bojim, se ne dogaja meni, ampak drugim,«⁴⁸ piše Manninen.

Sadist se z mazohistom nikoli ne sreča, poudarja Gilles Deleuze,⁴⁹ kajti pripadata dvema popolnoma ločenima perverzima svetovoma.⁵⁰ A to naj ne bi veljalo le za sadista in mazohista, ampak za vse vrste ljudi s perverzijami - Sergio Benvenuto namreč izpostavlja, da v splošnem komplementarnosti med perverzijami nikoli ne najdemo, kajti bistvo perverzije same predstavlja prav njeno pomanjkanje.⁵¹ Zato, poudarja Benvenuto, tudi ekshibicionist in voajer nista nikoli komplementarna. Cilj ekshibicionista nikoli ni zapeljati žensko, pred katero se razgali, »njegov užitek izhaja iz dejanja samega.«⁵² Ekshibicionist zato izbere za žrtev žensko, ki erotične izkušnje očitno ne išče in želi ujeti le njen pogled, da bi videl nekaj, kar bi ji moralo biti prijetno. Vendar pa, kot piše Benvenuto, to ni takšno dejanje kot v pornografskih šovih, kjer voajerizem in ekshibicionizem nista perverzna, ker zadovoljitev (zaradi

sporazuma oziroma združitve želja) iz šova izvajata tako publika kot par, ki je v spolnem dejanju udeležen. Ekshibicionist sicer želi razgaliti željo ženske oziroma to, kar naj bi s svojim pogledom iskala, vendar tega ne izpolni in s tem razkrije svojo izključitev iz spolnega užitka ženske. A hkrati z dejanjem dobi zadovoljitev - zadovoljitev s tem, ko žensko vznemiri, ko ji vsili pogled na njegov penis - ko ji vsili prav tisto, kar je ona izključila, tisto, pred čimer je bila pred perverznim dejanjem svobodna.⁵³ Ženska pri perverznem ekshibicionizmu reagira z zgroženostjo, razburjenjem ali prestrašenostjo. In po mnenju Benvenuta je pomembno prav to - ekshibicionist namreč želi »ujeti ženski pogled, da ne more ostati indiferentna in svobodna pri iskanju tistega, kar jo zanima«, prisiliti njen pogled, da njegovega penisa ne ignorira.

Da subjekt meri na to, kar se realizira v drugem, poudarja tudi Jacques Lacan. Pravi namen želje je namreč »drugi, kolikor je pregan onstran svoje vpetosti v sceno. Pri ekshibicionizmu ne gre zgolj za žrtev, marveč za žrtev v razmerju do nekoga drugega, ki jo gleda.«⁵⁴ Ekshibicionistu žrtvina groza ali neudobje ob njegovem razgaljenju zato prinaša zadovoljitev, če ve, da je bilo njegovo dejanje zaznano z virtualnim pogledom Velikega Drugega.⁵⁵

Perverznej, kot poudarja tudi Jacques-Alain Miller, obstoj Drugega potrebuje; Drugi je v perverziji nujen. In publika je za ekshibicionista bistvena. »Razkazovanje lastnih genitalij v ogledalu ni zanimivo, razen za obsesivnega nevrotika, ki bo, tako kot Podganar, morda odprl vrata in svoje genitalije pokazal mrtvemu očetu. Toda za ekshibicionista bi bilo takšno odpiranje vrat odpiranje za nikogar, saj zanj mrtvi oče ni materializiran tako, kot za Hamleta,«⁵⁶ piše Miller. Za ekshibicionista je pomembno, da svoje genitalije pokaže ženskam, da »proizvede v Drugem sram, sram, ki ni isti«⁵⁷. Ekshibicionist s tem poizkuša napraviti, da bi Ženska obstajala - oziroma lahko bi celo rekli, kot pravi Miller, da Ženska ne obstaja, razen za ekshibicionista.⁵⁸

⁴⁷ Oba procesa se lahko stekata ali sovpadata.

Tako Freud S., *On the History of the Psycho-Analytic Movement Papers on Metapsychology and Other Works*. Vintage, The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis, 2001, str. 127.

⁴⁸ Manninen V., *The Face of Fear: Castration and Perversion*. The Scandinavian Psychoanalytic Review, Vol. 23, No. 2, 2000. (Prevod L. A.)

⁴⁹ Kot absurdno zgodbo zato označi šalo, po kateri se srečata sadist in mazohist, pri čemer mazohist na kolenih prosi sadista: »Beat me, please! Punch me!«, sadist pa mu z nasmehom odgovori: »No! Never!«.

⁵⁰ O tem Benvenuto S., *On Perversions*. Journal for Lacanian Studies, Vol. 1, No. 2, 2003, str. 243-260.

⁵¹ Benvenuto S., *On Perversions*. Journal for Lacanian Studies, Vol. 1, No. 2, 2003.

⁵² Benvenuto S., *On Perversions*. Journal for Lacanian Studies, Vol. 1, No. 2, 2003. (Prevod L. A.)

Če ga ženska povabi k sebi, bo ta zmeden in razočaran zbežal.

⁵³ Benvenuto S., *On Perversions*. Journal for Lacanian Studies, Vol. 1, No. 2, 2003. (Prevod L. A.)

⁵⁴ Lacan J., *Štirje temeljni koncepti psihoanalize*. Društvo za teoretsko psihoanalizo, Ljubljana, 1996, str. 168.

⁵⁵ O tem Salecl R., *(Per)versions of Love and Hate*. Verso, London, 2000, str. 49.

⁵⁶ Miller J.-A., *O perverziji*. Razpol - Glasilo Freudovskega polja 10, 1997, str. 20.

⁵⁷ Miller J.-A., *O perverziji*. Razpol - Glasilo Freudovskega polja 10, 1997, str. 21

⁵⁸ Ibid.

Ekshibicionist v analizi

*Eva (psihiatrinja.): Sploh si ne pusti zraven! Jaz se trudim z njim, on me pa dobesedno zajebava!*⁵⁹

Miller navaja, da, kar zadeva sadizem, mazohizem in voajerizem, še ni videl analizirancev, katerih patologija bi jasno pričala o primatu takšnih načinov doseganja seksualne zadovoljitve. Včasih pridejo v analizo, vendar ne ostanejo.⁶⁰ In zakaj ne vztrajajo?

Za ekshibicionista kot perverzneža je bistveno, da spolno zadovoljitev išče izven spolnega odnosa. »Perverznež ima nespremenljivi, konstantni delež, ki ga je vselej mogoče uporabiti - je pri roki, je nek priročni (at hand) užitek,«⁶¹ piše Miller. Za razliko od nevrotika, ki nikoli ne doseže zadovoljitve in tava od enega objekta k drugemu, je ekshibicionist kot perverznež zadovoljen - najde objekt in z njim tudi spolno zadovoljitev. Zato redko prosi za analizo; s prošnjo zanjo pride le, ko je zmeden, če je zadovoljitev, ki jo je našel, prave vrste,⁶² ali morda, ko ni zadovoljen.⁶³ A tudi, če v analizo pride, je paradoksn analiziranec. Kot pravi analiziranec mora namreč imeti vprašanje - zato »v nekem pomenu perverzija izgine na kavču - bodisi na kavču izgine perverzija bodisi s kavča izgine pacient«⁶⁴.

Ekshibicionizem pa ni zanimiv le za analizo. Več stičišč ima tudi s pravom - v nadaljevanju zato na kratko omenjam nekaj vprašanj in dejstev, ki se ob obravnavi dejanj razkazovanja v pravu pojavijo.

Ekshibicionist v pravu

Daniel: Evo, točno to on išče - devico, ki ni devica. Če odpreš oči, mu bo takoj prišlo! Na tvoje široko razprte zenice bo pri

⁵⁹ Traven O. J., Ekshibicionist. Gledališki list SNG, Drama, Ljubljana, 2001/02, str. 24.

⁶⁰ Jacques-Alain Miller še dodaja: »Trenutno nadziram primer resničnega ekshibicionista, ki je dejansko v zdravljenju, ki, na moje veliko začudenje, dejansko še naprej ostaja v analizi.«

Miller J.-A., O perverziji. Razpol - Glasilo Freudovskega polja 10, 1997, str. 11.

⁶¹ Miller J.-A., O perverziji. Razpol - Glasilo Freudovskega polja 10, 1997, str. 11.

⁶² V zvezi s tem Salecl R., (Per)versions of Love and Hate. Verso, London, 2000, str. 50.

⁶³ V zvezi s tem glej Freud S., »Otrok je tepen«. Problemi, No. 5, 1989, str. 324-345, str. 339.

⁶⁴ Miller J.-A., O perverziji. Razpol - Glasilo Freudovskega polja 10, 1997, str. 11

priči ejakuiral. Ampak ti si ga ne upaš pogledat, ker bi ob pogledu nanj v resnici zagledala sebe! Videla bi svojo onanistično mizerijo in bi se razjokala.

*Eva zajoka.*⁶⁵

Po lacanovski psihoanalizi »moralni red ni vzpostavljen zaradi pokorščine nekemu razumskemu ali sočutnemu ukazu, da naše ugodje žrtvujemo državi, ampak zato, ker smo zgroženi pred nasiljem in obscenostjo nadjazovega spodbujanja k brezmejnemu in agresivnemu uživanju«⁶⁶. Najhujši perverznež je po Millerju prav tisti, ki govori v imenu moralnosti. Moralna vest se hrani z natanko tisto energijo, ki bi lahko prešla v gonosko zadovoljitev, a smo se ji odrekli⁶⁷ in »(t)isti, ki pretendira na to, da uteleša moralni zakon, je pravi sadist«⁶⁸. Moralist je za ekshibicionista hkrati ubijalec veselja, kajti - »(a)li misliš, ker si ti pobožnjak, da ne sme biti več kolačev in piva na svetu?«⁶⁹

S svojimi dejanji pa ekshibicionist prihaja v »navzkrižje« tudi z zakonom. Pravne ureditve različno obravnavajo dejanje razgaljenja. Tisti, ki razkazuje spolni organ, se pri nas kaznuje za prekršek⁷⁰ ali, če gre za namerno razkazovanje spolnih organov osebi, ki še ni stara 15 let, za kaznivo dejanje po četrtem odstavku 183. člena Kazenskega zakonika.⁷¹ Po nemškem Strafgesetzbuch-u se tisti, ki pri drugi osebi z ekshibicionističnim dejanjem povzroči razburjenje, kaznuje z zaporno kaznijo največ enega leta ali z denarno kaznijo, v Franciji pa je za spolno razkazovanje na kraju, ki je dostopen pogledom javnosti, zagrožena kazen leto zapora in denarna kazen 15.000 evrov⁷². V Združenih državah se dejanje obravnava različno (glede na zakonodajo posamezne zvezne države) - bodisi kot nesposodobno

⁶⁵ Traven O. J., Ekshibicionist. Gledališki list SNG, Drama, 2001/02, Ljubljana, str. 43.

⁶⁶ Salecl R., Ideologija in nadzorovanje. Doktorska disertacija, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, 1991, str. 149.

⁶⁷ Miller J.-A., O perverziji. Razpol - Glasilo Freudovskega polja 10, 1997, str. 21.

⁶⁸ Miller J.-A., O perverziji. Razpol - Glasilo Freudovskega polja 10, 1997, str. 22.

⁶⁹ Tako vitez Tobija v Shakespeare W., Dvanajsta noč ali Kar hočete. Državna založba Slovenije, Ljubljana, 1992, str. 75.

⁷⁰ Zakon o varstvu javnega reda in miru (Uradni list RS, št. 70/06) kot prekršek zoper javni red in mir v 7. členu določa tudi nedostojno vedenje. Po tretjem odstavku tega člena se tako z globo kaznuje tisti, ki na javnem kraju razkazuje spolne organe in s tem koga moti, povzroči vznemirjenje ali zgražanje ljudi.

⁷¹ Glej komentar k 183. členu, tretji odstavek 7. opombe v Deisinger M., Kazenski zakonik s komentarjem, Posebni del. GV Založba, Ljubljana 2002, str. 258.

⁷² Kazenski zakonik, člen 222-232. Tako Predlog zakona o varstvu javnega reda in miru (EVA 2004-1711-0018) - redni postopek - predlog za obravnavo. Dostopno preko <http://www.dz-rs.si>.

razkazovanje (Indecent Exposure, Public Indecency, Obscenity, Lewd And Lascivious Behavior) ali kot spolni napad. Ob tem naj omenim, da ameriški zakon *Jacob Wetterling Act*⁷³ registracije obsojenih zaradi kaznivega dejanja razkazovanja pred mladoletno osebo kot t.i. »sex offenders« sicer ne zahteva, dopušča pa, da zvezne države takšno dolžnost uzakonijo same.

Zanimivo je tudi, da ekshibicionisti v zvezi s svojimi dejanji razkazovanja poudarjajo, da ne vedo, zakaj tako ravnajo. Opišejo, da jih k tem sili notranja sila, ki je ne morejo nadzorovati⁷⁴ in da v trenutku vzgiba ne mislijo na nič drugega.⁷⁵ Ob tem je pomembno omeniti, da gre pri ekshibicionizmu lahko (tudi) za motnjo nadzora impulzov,⁷⁶ ki lahko vpliva tudi na storilčevo prištevnost v času storitve dejanja in tako na njegovo kazensko odgovornost.

Fred: A se bojite, da se bom nespodobno obnašal?

Dorothy: Upam, da je to za vami...

Fred: Niste pa prepričani?

Dorothy: Kaj pa vi, ste prepričani?

*Fred: Svoj dežni plašč sem podaril brezdomcu.*⁷⁷

Kot izhaja iz literature in dnevnih novic, bo ekshibicionist dejanje razgaljenja verjetno ponovil.⁷⁸ Večkrat ga lahko ponovi prav na mestu, kjer je brez težav prijet. Tudi v primerih, ko se razgali iz avtomobila, najpogosteje ne poskrbi, da njegova žrtev oznake registrske tablice ne bi prepisala. Na prizorišču tudi sicer pogosto ostane, dokler ne prispe policija. Ob prijetju je navadno ubogljiv in se ne upira.⁷⁹ Pogosto se navaja,

da s tem (morda) izraža željo po kaznovanju⁸⁰ in tako spravo s samim seboj, pri čemer naj bi bilo spolno vedenje, ki do prijetja vodi, le *sredstvo* za prijetje, obsodbo in zaporno kazensko sankcijo.⁸¹ Skladno s psihoanalitskim pojmovanjem pa je ekshibicionist kot perverznejš najverjetneje »onstran« prava. Zunanega zakona ne vidi in je neprizadet do tega, kako se bo pravo nanj odzvalo.⁸² V njegovem odnosu do reda družbenih norm (ker gre za odnos perverznejša) ne gre za občutek krivde ali za zavest o nepravilnosti dejanj. Do prava in do krivde je brezbrizen; zunanji zakon ne deluje kot omejitev »morale« v njem, ampak kot čista instrumentalna instanca, katere prisotnosti ne čuti kot oviro.⁸³

Ker gre v perverziji za nadvlado materinskega nadjaza in za nerazrešenega Ojdipa,⁸⁴ gre lahko pri ekshibicionistu za poskus rešitve pred ogrožajočim ženskim užitek. A njegovo dejanje razgaljenja ni le poskus rešiti se materinega nadjaza, ampak hkrati tudi zahteva po Zakonu, zahteva po vzpostavitvi instance Imena očeta, ki bo subjekt vpeljala v kastracijo, zahteva po očetu, ki bi mu preprečevala dostop do matere.

Dorothy: Dobro, je čuden, ni pa nevaren.

*Eva: Taki tipi so nepredvidljivi!*⁸⁵

Nekatera dela poudarjajo, da je mogoče razlikovati dva tipa ekshibicionistov. Storilci prvega tipa so ljudje z relativno normalno osebnostjo, občutijo krivdo, a so zavrti in ank-

⁷³ Jacob Wetterling Act (s polnim nazivom Jacob Wetterling Crimes Against Children and Sexually Violent Offender Registration Act) je namenjen zaščiti mladoletnikov in vsebuje določbe o vzpostavitvi in izvajanju registrov storilcev kaznivih dejanj zoper spolno integriteto in storilcev kaznivih dejanj zoper otroke.

⁷⁴ Chopin-Marcé M.-J., Exhibitionism and Psychotherapy: A Case Study. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, str. 627.

⁷⁵ Riley M. R., Exhibitionism: A Psycho-Legal Perspective. *San Diego Law Review*, August 1979, Vol. 16, No. 5, str. 863.

⁷⁶ Glej Slavko Zihrel, Klasifikacija motenj impulzov v Skupina avtorjev, Pravni in forenzični vidiki motenj v nadzoru impulzov. Psihiatrična klinika, Združenje sodnih izvedencev Slovenije za psihiatrijo, Ljubljana, 2002, str. 7.

⁷⁷ Traven O. J., Ekshibicionist. Gledališki list SNG, Drama, Ljubljana, 2001/02, str. 33.

⁷⁸ Glej na primer Riley M. R., Exhibitionism: A Psycho-Legal Perspective. *San Diego Law Review*, August 1979, Vol. 16, No. 5, str. 857; Lamontagne Y., Lesage A., Private Exposure and Covert Sensitization in the Treatment of Exhibitionism. *Journal of Behaviour Therapy and Experimental Psychiatry*, Vol. 17, No. 3, 1986, str. 197.

⁷⁹ Glej Riley M. R., Exhibitionism: A Psycho-Legal Perspective. *San Diego Law Review*, Vol. 16, No. 5, August 1979, str. 857-858.

⁸⁰ Drugi razlog, ki se navaja, je, da z možnostjo prijetja povečuje svoje vznemirjenje.

Glej Riley M. R., Exhibitionism: A Psycho-Legal Perspective. *San Diego Law Review*, August 1979, Vol. 16, No. 5, str. 857.

⁸¹ Robert Zechnich meni, da razgaljenje morda služi kot sredstvo za izognitev uspehu. Večkrat je bilo opaženo, da so nekatere storilce kaznivih dejanj zoper spolno integriteto (oziroma vsaj nekateri tipi teh storilcev) prijeli ravno v času, ko so bili soočeni z napredovanjem v službi ali s povišanjem plače.

Zechnich R., Exhibitionism: Genesis, Dynamics and Treatment. *The Psychiatric Quarterly*, Vol. 45, No. 1, 1971, str. 72.

⁸² Glej Salecl R., Ideologija in nadzorovanje. Doktorska disertacija, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, 1991, str. 153.

⁸³ O tem, kakšna je razlika med zakonom, ki od znotraj drži subjekta, in nivojem pravnih norm, ki jim je vezan od zunaj, glej Salecl R., Umor kot zahteva po zakonu. *Filozofski vestnik*, letnik XI, št. 2/1990, str. 57: Ob ambivalentni naravi notranjega zakona »zunanji zakon ne deluje kot omejitev »morale« v nas, ampak nasprotno: deluje lahko kot olajšanje neznosnega pritiska, ki ga subjektu nalaga njegov notranji zakon, ali pa kot čista instrumentalna instanca, katere prisotnosti subjekt sploh ne čuti kot oviro«.

⁸⁴ Glej Salecl R., Ideologija in nadzorovanje. Doktorska disertacija, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, 1991, str. 146.

⁸⁵ Traven O. J., Ekshibicionist. Gledališki list SNG, Drama, Ljubljana, 2001/02, str. 32.

siozni. Med razgaljanjem imajo le redko erekcijo in le redko masturbirajo. Občutijo le malo ali nobenega užitka. Storilci drugega tipa so, nasprotno, bolj psihopatski in užitek občutijo. Med razgaljanjem imajo erekcijo in lahko masturbirajo.⁸⁶

Možna je tudi razdelitev v 4 skupine: na impulzivni tip A (obsesiven, napet, spolno zmeden posameznik, čigar dejanja temeljijo na impulzivnih reakcijah na notranjo stisko), na neustrejni tip B (ne le obsesiven, ampak tudi plah, introvertiran, s težavami v socialnih odnosih, za kogar je ekshibicionizem ambivalentna kombinacija reakcije na občuteno jezo, afirmacije ega in socializacije), nezavedni tip C (pri katerem je razgaljenje sekundarna posledica duševne manjrazvitosti, organske možganske motnje ali ekstremne alkoholiziranosti) ter napadalni tip D (na katerega močno vplivata dejavnika jeze in sovraštva - takšen posameznik občuti malo ali nikakršne krivde, ob odzivu žrtve pa primarno spolno vzbujenje).⁸⁷

Medtem ko so tipi 1, A, B in C najverjetneje škodljivi (le) samim sebi, pa nekateri avtorji poudarjajo, da lahko pri tipih 2⁸⁸, C⁸⁹ ali D vedenje preide v agresivnejše spolne deviacije. A večji del literature kljub temu zaključuje, da bodo hujša kazniva dejanja storili le redki ekshibicionisti.⁹⁰

Dejanje razkazovanja, čeprav vključuje osebe brez njihove privolitve, le redko povzroči tudi fizično ali psihično škodo.⁹¹ Ker je žrtev navadno naključna oseba, je malo verjetno, da bi se isti osebi razgalil večkrat. Ženske, ki so (iz strahu pred posilstvom) zaradi dejanja trenutno prestrašene, pa se navadno zavedo, da nevarnost ni neposredna, ker se posiljevalci žrtvi običajno ne bi približali podnevi na javnem kraju. Tudi pri otrocih posledice navadno niso negativne, če se ne vznemirijo ob reakcijah odraslih (ogorčenost staršev ob kršitvi spolnih tabujev in občutek nezmožnosti zavarovati svoje otroke) ali če se ob prijavi kaznivega dejanja, katerega žrtve so, z njimi ne ravna previdno in primerno.

Sklepne misli

»Penis ima v kulturnem konceptu moškosti osrednji pomen: njegova dolžina, videz in »izvedba« veljajo za kazalce bistvenih dejavnikov moškosti.«⁹² A ta mit moškosti ostaja neomadeževan prav s tem, da ni podvržen vizualni presoji.⁹³ Ekshibicionisti pa, ironično, kažejo prav tisto, kar naj bi očem ostalo skrito. Skrito tudi zato, ker, kot pravi Dyer, »mlahav penis ne more nikoli doseči mistike, ki ga je pred pogledom ohranjala skritega zadnja stoletja«⁹⁴.

Ekshibicionist z dejanjem razkazovanja pogosto krši tudi zakonske določbe. A za konec, naj ob prepovedi ostane vsaj razumevanje. Ne nazadnje, »če ne bomo znali razumeti patoloških oblik seksualnosti in jih uskladiti z normalnim spolnim življenjem, ne bomo razumeli tudi normalne spolnosti«⁹⁵. Hkrati je pomembno zavedanje, da »rešite« pred ekshibicionizmom ni v strožjih zakonih in težjih sankcijah, pač pa v razumevanju njegovih vzrokov in v njihovem neagresivnem preprečevanju.

⁸⁶ Tako Dowling N., *Forensic Psychology: Exhibitionism*. Melbourne: R.M.I.T Lectures, 2000.

Glej tudi Slavko Zihel, *Spolne motnje v Skupina avtorjev, Psihijatrija*. Litteraptica: Medicinska fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana, 1999, str. 283. Tip 1, kot piše avtor, predstavlja 80 % vseh oseb z motnjo ekshibicionizma.

Glej tudi Van de Loo E., *Genital Exposing Behavior in Adult Human Males: A clinical study of a coping mechanism*. Unpublished doctoral dissertation, University of Leiden, 1987. Navedeno v: Frenken J., Gijs L., Van Beek D., *Sexual Offender Research and Treatment in the Netherlands*. *Journal Of Interpersonal Violence*, No. 4, Vol. 14, str. 352.

⁸⁷ Meyer R. G., Landis E. R., Hays J. R., *Law for the psychotherapist*. W. W. Norton & Company, London, 1988.

⁸⁸ Glej Slavko Zihel, *Spolne motnje v Skupina avtorjev, Psihijatrija*. Litteraptica: Medicinska fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana, 1999, str. 283.

⁸⁹ Glej Alloy L. B., Jacobson N. S., Acocella J., *Abnormal Psychology: Current perspectives - 8th ed.* McGraw-Hill, Boston, 1999, str. 353-356.

⁹⁰ Riley M. R., *Exhibitionism: A Psycho-Legal Perspective*. *San Diego Law Review*, August 1979, Vol. 16, No. 5, str. 863; Gebhardt P. H., Gagnon J. H., Ponteroy W. B., Christenson C. V., *Sex Offenders: An Analysis of Types*. Heinemann, London, 1965; Hackett T. P. *Encounters by women or children with exhibitionists*. *Medical Aspects of Human Sexuality*, No. 9, Vol. 1975, str. 139-140; West D. J., *Sexual Crimes and Confrontations; A Study of Victims and Offenders*. Gower, Aldershot, 1987.

⁹¹ MacDonald J., *Indecent Exposure*. C. C. Thomas, Springfield, Illinois, 1973, str. 3. Navedeno v: Riley M. R., *Exhibitionism: A Psycho-Legal Perspective*. *San Diego Law Review*, August 1979, Vol. 16, No. 5, str. 853-883.

⁹² Kibby M., Costello B., *Displaying the Phallus: Masculinity and the Performance of Sexuality on the Internet*. *Men and Masculinities*, Vol. 1, No. 4, 1999, str. 360.

⁹³ *Ibid.*

⁹⁴ Dyer R., *Don't Look Now: The instabilities of the male pin-up*. V *Only entertainment*, Routledge, London, 1992, str. 116.

⁹⁵ Prevedeno po Freud S., *Introductory Lectures on Psycho-analysis (Part III)*. Vintage, The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis, 2001, str. 307.

Literatura

1. Alloy L. B., Jacobson N. S., Acocella J. (1999). **Abnormal Psychology: Current perspectives - 8th ed.** McGraw-Hill, Boston.
2. Bastani J. B. (1976). Treatment of Male Genital Exhibitionism. **Comprehensive Psychiatry**, Vol. 17, No. 6, str. 769-774.
3. Benvenuto S. (2003). On Perversions. **Journal for Lacanian Studies**, Vol. 1, No. 2, str. 243-260.
4. Cameron E. (2003). Some Psychoanalytic Aspects of Serial Homicide. **Cardozo Law Review**, Vol. 24, No. 6, str. 2267-2285.
5. Chopin-Marcé M.-J. (2001). Exhibitionism and Psychotherapy: A Case Study. **International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology**, Vol. 45, No. 5, str. 626-633.
6. Deisinger M. **Kazenski zakonik s komentarjem**, Posebni del. (2002). GV Založba, Ljubljana.
7. Frenken J., Gijs L., Van Beek D. (1999). Sexual Offender Research and Treatment in the Netherlands. **Journal Of Interpersonal Violence**, Vol. 14 No. 4, str. 347-371;
8. Freud S. (2001). **Beyond the Pleasure Principle Group Psychology and Other Works**. Vintage, The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis.
9. Freud S. (2001). **Introductory Lectures on Psycho-Analysis (Part III)**. Vintage, The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis.
10. Freud S. (2001). **Jokes and Their Relation to the Unconscious**. Vintage, The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis.
11. Freud S. (2001). **On the History of the Psycho-Analytic Movement Papers on Metapsychology and Other Works**. Vintage, The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis.
12. Freud S. (1995). **Tri razprave o teoriji seksualnosti**. ŠKUC, Filozofska fakulteta, Ljubljana.
13. Freud S. (1989). »Otrok je tepen«. **Problemi**, št. 5, 1989, str. 324-345.
14. Kaplan L. J. (1991). **Female Perversions**. Penguin Books, London.
15. Kibby M., Costello B. (1999). Displaying the Phallus: Masculinity and the Performance of Sexuality on the Internet. **Men and Masculinities**, Vol. 1, No. 4, str. 352-364.
16. Lacan J. (1993). Motives of Paranoiac Crime: The Crime of the Papin Sisters. Članek je bil prvič objavljen v **Le Minotaure**, ponovno pa je bil nastinjen v **De La Psychose Paranoiaque dans ses Rapports avec la Personnalité suivi de Premiers Acrits sur la Paranoia**. Editions de Seuil, 1975. Dostopno preko: <http://www.lacan.com/papin.htm>;
17. Lacan J. (1994). **Spisi**. Društvo za teoretsko psihoanalizo, Ljubljana.
18. Lacan J. (1996). **Štirje temeljni koncepti psihoanalize**. Društvo za teoretsko psihoanalizo, Ljubljana.
19. Lamontagne Y., Lesage A. (1986). Private Exposure and Covert Sensitization in the Treatment of Exhibitionism. **Journal of Behaviour Therapy and Experimental Psychiatry**, Vol. 17, No. 3, str. 197-201;
20. Manninen V. (2000). The Face of Fear: Castration and Perversion. **The Scandinavian Psychoanalytic Review**, Vol. 23, No. 2. Dostopno tudi prek http://www.spafa.se/spr/pages/back_issues/vol23_nr2/contents.html.
21. Mednarodna klasifikacija bolezni in sorodnih znanstvenih problemov za statistične namene: deseta revizija. (1995). Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Ljubljana.
22. Miller J.-A. (1997). O perverziji. **Razpol - Glasilo Freudovskega polja** 10, str. 7-23.
23. Požarnik H. (1984). **Zdrava in motena spolnost**. Cankarjeva založba, Ljubljana.
24. Razkazoval se je deklicam. **Slovenske novice**, 03.12.2005.
25. Reed T. J. Reading Gaol Revisited: Admission of Uncharged Misconduct Evidence in Sex Offender Cases. **American Journal of Criminal Law**, Vol. 127, No. 21, str. 128-217.
26. Reitz W. E. (1971). Behavioral Treatment of an Exhibitionist. **J. Behav. Ther. & Exp. Psychiat.**, Vol. 2, str. 67-69.
27. Riley M. R. (1979). Exhibitionism: A Psycho-Legal Perspective. **San Diego Law Review**, Vol. 16, No. 5, str. 853-883.
28. Rooth G. (1973). Exhibitionism Outside Europe and America. **Archives of Sexual Behavior**, Vol. 2, No. 4, str. 351-363.
29. Rousseau J. J. (1955). **Izpovedi: Prvi zvezek**. Slovenska matica, Ljubljana.
30. Salecl R. (1991). **Ideologija in nadzorovanje**. Doktorska disertacija; Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani.
31. Salecl R. (2000). **(Per)versions of Love and Hate**. Verso, London.
32. Salecl R. (1990). Umor kot zahteva po zakonu. **Filozofski vestnik**, letnik XI, št. 2, str. 57-65.
33. Shakespeare W. (1992). **Dvanajsta noč ali Kar hočete**. Državna založba Slovenije, Ljubljana.
34. Shepherdson C. "Lacan, Jacques" in **The Literary Encyclopedia**. Dostopno preko <http://www.litencyc.com/php/speople.php?rec=true&UID=2587>;
35. **Pravni in forenzični vidiki motenj v nadzoru impulzov**. (2002). Psihiatrična klinika, Združenje sodnih izvedencev Slovenije za psihiatrijo, Ljubljana.
36. **Psihiatrija**. (1999). Litteraptica: Medicinska fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana, 1999.
37. The Value of Self-reports in the Study of Voyeurism and Exhibitionism. (1988). **Annals of Sex Research**, No. 1, str. 243-262.
38. **Sveto pismo stare in nove zaveze: ekumenska izdaja**. (1974). Britanska biblična družba, Ljubljana, str. 13;
39. Štirn M. (2002). **Oris osebnostnih značilnosti storilcev spolnih deliktov**. Magistrsko delo, Filozofska fakulteta - Oddelek za psihologijo, str. 9.
40. Traven O. J. (2001/02). **Ekshibicionist**. Gledališki list SNG, Drama, str. 22-44;
41. Zechnich R. (1971). Exhibitionism: Genesis, Dynamics and Treatment. **The Psychiatric Quarterly**, Vol. 45, No. 1, str. 70-75.

Pravni predpisi

1. Kazenski zakonik (Uradni list RS, št. 63/94, št. 70/94, št. 23/99, št. 40/04);
2. Predlog zakona o varstvu javnega reda in miru (EVA 2004-1711-0018) - redni postopek - predlog za obravnavo. Dostopno preko <http://www.dz-rs.si>;
3. Zakon o varstvu javnega reda in miru. (Uradni list RS, št. 70/06).

Internetni viri

1. <http://www.lacan.com/papin.htm>;
2. <http://www.litencyc.com/php/speople.php?rec=true&UID=2587>;
3. <http://www.uplink.com.au/lawlibrary/Documents/Docs/Doc81.html>.

Exhibitionism (as a perversion) and law

Anja Logonder, L.L.B.

Exhibitionists seek sexual gratification without sexual intercourse. However, a public is of the utmost importance for them. They act in front of a person who does not seek an erotic experience and neither seek their permission nor have their consent. Answers to the questions why they act so, what motivates them and what response they desire from the spectator, are given by Sigmund Freud, Jacques Lacan and Jacques-Alain Miller. The paper addresses a series of questions: does exhibitionism occur only among males, why there is a likelihood that exhibitionists will repeat the act of exposing themselves – and may be found right where they can be easily apprehended, and why they do not usually attend analysis (or why, when they actually do, they do not continue with it). In conclusion, the paper deals with the legal consequences of an exhibitionist's behaviour and tackles some related issues. An exhibitionist also comes into conflict with the law. Legal regulations deal with acts of exposure in various ways. Those exhibiting genitals are punished in Slovenia for a misdemeanour; except in the case of intentional exposure of genitals to a person younger than fifteen years, when it is considered a criminal offence in accordance with the 4th paragraph of Article 183 of the Criminal Code. Under the German Criminal Code an act of exhibitionism is punishable by imprisonment for not more than one year or by a fine, while French legislation specifies a sentence of imprisonment of not more than one year or a fine of 15,000 euros for sexual exposure in a place accessible to the public. In the United States this act is considered either indecent exposure or sexual assault.

Key words: exhibitionism, perversion, sexual deviations, psychoanalysis, law

UDC: 176